

**Ανίχνευση εκπαιδευτικών αναγκών και προοπτικές για την δημιουργία πανεπιστημίου
τρίτης ηλικίας στην περιφέρεια Κρήτης**

**Detection of educational needs and prospects for the establishment of a third age
university in the region of Crete**

Γεώργιος Μ. Παναγιωτάκης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου FREDERICK
της Κύπρου, georana66@gmail.com

George M. Panagiotakis, PhD candidate School of Education and Social Sciences FREDERICK University of
Cyprus georana66@gmail.com

Abstract: The Education of the Elderly is a topic of interest in the field of Adult Education. The objectives of this research were to investigate the educational needs of the elderly in the Region of Crete, to highlight the importance of education and training in the elderly, as well as the lack of a Third Age University in the Region of Crete. A quantitative method was applied to investigate these objectives and the use of a printed questionnaire was chosen as the method of collecting the research material. Data were recorded in thematic sections related to (1) the desire to acquire new knowledge in the respective fields, (2) the reasons that make it difficult to acquire knowledge, (3) the desired way of education and (4) the need to establish a Third Age University. Finally, the answers were compared between the two sexes. The results of the 400 participants showed that 51.13% of the elderly state that they are not satisfied with the knowledge they have about various subjects while 95.50% of the elderly state that they need to learn new things. The potential fields that the elderly prefer to be educated are numerous, with the field of Health and Psychology coming first in preference. The absence of an educational institution was recorded as the most important reason for prevention from education; the elderly prefer the education in a classroom with a teacher and classmates and want their education to be provided by an official institution such as the Third Age University which they request to be founded in the Region of Crete. The comparison between the two sexes showed that as potential trainees they have different needs and are interests but the desire to establish an institute and the preferred method of education are similar in men and women.

Keywords: Lifelong education and learning, Third Age, Third Age University, Region of Crete

Περίληψη: Η Εκπαίδευση των ατόμων Τρίτης Ηλικίας αποτελεί θέμα ενδιαφέροντος του πεδίου της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ηλικιωμένων στην Περιφέρεια Κρήτης, να αναδειχθεί η σημασία της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης στην Τρίτη Ηλικία καθώς και η έλλειψη Πανεπιστημίου

Τρίτης Ηλικίας στην Περιφέρεια Κρήτης. Για την διερεύνηση των στόχων της έρευνας εφαρμόστηκε μία ποσοτική μελέτη και ως μέθοδος συλλογής του ερευνητικού υλικού επιλέχθηκε η χρήση έντυπου ερωτηματολογίου. Καταγράφηκαν δεδομένα σε θεματικές ενότητες που σχετίζονται με την επιθυμία απόκτησης νέων γνώσεων με τους αντίστοιχους τομείς, τις λόγους που δυσχεραίνουν την απόκτηση γνώσεων, τον επιθυμητό τρόπο εκπαίδευσης και την ανάγκη ίδρυσης Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας. Τέλος έγινε και σύγκριση των απαντήσεων μεταξύ των δύο φύλων. Τα αποτελέσματα των 400 συμμετεχόντων έδειξαν ότι το 51,13% των ηλικιωμένων δηλώνει ότι δεν είναι ικανοποιημένοι με τις γνώσεις που έχουν γύρω από διάφορα ζητήματα ενώ το 95,50% των ηλικιωμένων δηλώνει ότι χρειάζεται να μάθουν καινούργια πράγματα. Οι πιθανοί τομείς που επιθυμούν να εκπαιδευτούν οι ηλικιωμένοι είναι πολυάριθμοι, με τον τομέα της Υγείας και της Ψυχολογίας να έρχονται πρώτοι σε προτίμηση. Η απουσία φορέα εκπαίδευσης καταγράφηκε ως ο σημαντικότερος λόγος αποτροπής από την εκπαίδευση, οι ηλικιωμένοι προτιμούν την εκπαίδευση σε αίθουσα με καθηγητή σε συμμετοχικές ομάδες και επιθυμούν η εκπαίδευσή τους να γίνεται από επίσημο φορέα όπως το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας την ίδρυση του οποίου ζητούν στην Περιφέρεια Κρήτης. Η σύγκριση μεταξύ των δύο φύλων έδειξαν ότι ως πιθανοί εκπαιδευόμενοι έχουν διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέρονται όμως η επιθυμία ίδρυσης φορέα και τρόπου εκπαίδευσης είναι παρόμοια σε άνδρες και γυναίκες.

Λέξεις κλειδιά: Δια βίου Εκπαίδευση και Μάθηση, Τρίτη Ηλικία, Πανεπιστήμια Τρίτης Ηλικίας, Περιφέρεια Κρήτης

1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με θεωρητικές προσεγγίσεις η εκπαίδευση δίνει την δυνατότητα επανενσωμάτωσης του ηλικιωμένου στην κοινωνία μέσα από νέες θεωρήσεις και επιδράσεις του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος (Mezirow, 1977), επιτρέποντας κατά αυτόν τον τρόπο την αυτοπραγμάτωση του ηλικιωμένου – εκπαιδευόμενου που έχει την δυνατότητα να εξελιχθεί στον πλήρως λειτουργικό άνθρωπο κατά την θεώρηση του Rogers (1969). Η έννοια της δια βίου μάθησης αν υιοθετήθηκε σχετικά πρόσφατα από την UNESCO (Jarvis, 2003). Πλέον αναγνωρίζεται ότι εκπαίδευση αποτελεί το εγχείρημα της παροχής των συνθηκών που διασφαλίζουν την ανάπτυξη ή την επάρκεια της ζωής, ανεξάρτητα από την ηλικία και η μόρφωση είναι δικαίωμα καθ’ όλη την διάρκεια της ζωής τους (Rogers, 1999).

Κατά την ώριμη ενήλικη ζωή το άτομο συνειδητοποιεί ότι η διάρκεια της ζωής του είναι περιορισμένη κι ως εκ τούτου η μάθηση γίνεται πιο επιλεκτική (Illeris, 2015). Εντούτοις, προσδιορίζεται ότι η εξελισσόμενη συμμετοχή των ηλικιωμένων σε εκπαιδευτικές και γενικότερα μαθησιακές διαδικασίες συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην δυνατότητά τους να διατηρούν μία καλή φυσική και πνευματική κατάσταση και να παραμείνουν κοινωνικά ενεργοί (Boulton-Lewis, 2010). Προς την ίδια κατεύθυνση ο Jarvis (2003) αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση, όπου νέες μορφές εκπαιδευτικών ευκαιριών αναδύονται όπως τα Ελεύθερα Πανεπιστήμια και τα Πανεπιστήμια Τρίτης Ηλικίας θεσμοί

όμως όχι και τόσο γνωστοί στην Ελληνική πραγματικότητα. Μάλιστα η διασφάλιση ίσων ευκαιριών και δικαιωμάτων για όλες τις ηλικίες στην εκπαίδευση έγινε επιτακτική ανάγκη, αφού το πέρασμα της Ευρώπης στον 21^ο αιώνα βασίστηκε σε μία σειρά πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, επιστημονικών, πολιτισμικών και εκπαιδευτικών αλλαγών, ιδιαίτερα στην δια βίου εκπαίδευση και μάθηση, με στόχο το άτομο και την ολόπλευρη ανάπτυξή του.

Οι ηλικιωμένοι διατηρούν την ικανότητα κατάκτησης νέων γνώσεων ακόμα και σε θέματα διαφορετικά από αυτά που ήταν εξοικειωμένοι σε μικρότερη ηλικία, αν και ενδέχεται να μην είναι σε θέση να επεξεργαστούν τον ίδιο όγκο πληροφοριών, καθώς εργάζονται με πιο αργό ρυθμό και λιγότερο αποδοτικό τρόπο. Εντούτοις, δύνανται να έχουν ανάλογες μαθησιακές επιδόσεις με αυτές των νεότερων εκπαιδευόμενων, υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτουν τον απαιτούμενο χρόνο και τα κατάλληλα κίνητρα (Boulton-Lewis, 2003). Στην Ελλάδα στον τομέα της εκπαίδευσης οι ηλικιωμένοι δεν είχαν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση, πιθανώς εξαιτίας της προκατάληψης για την Τρίτη Ηλικία ενώ, παράλληλα, ο ενήλικος που γηράσκει, δεν γίνεται εύκολα αποδεκτός σαν αναπόσπαστο και λειτουργικό μέρος της κοινωνίας μας (Πουλοπούλου, 1999). Ο αναλφαβητισμός στην Τρίτη Ηλικία είναι σε υψηλά επίπεδα με δυσκολίες προσαρμογής ειδικά στην πολύπλοκη, σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. για το έτος 2008, παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη συσσώρευση των λειτουργικά και οργανικά αναλφάβητων βρίσκεται σε ηλικίες από 65 ετών και άνω (Ρίζου, 2008). Η προαναφερθείσα πραγματικότητα αντανακλάται και στην πραγματική κατάσταση των Κ.Α.Π.Η. όπου παρατηρούνται έντονες ελλείψεις παρά τις υφιστάμενες εκπαιδευτικές ανάγκες των ηλικιωμένων (Παναγιωτάκης, 2008) και της καλής ανταπόκρισης τους σε σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα (Πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων τρίτης ηλικίας: τελική έκθεση αξιολόγησης, 2012). Κατά συνέπεια, στον ελληνικό χώρο οι απόψεις και οι ανάγκες των ηλικιωμένων δεν φαίνεται να λαμβάνονται υπόψη σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής (Λαζαρίδου, 2010). Γενικότερα, οι σπουδαστές των Πανεπιστημίων Τρίτης Ηλικίας συνήθως δεν αποσκοπούν στην απόκτηση κάποιου πιστοποιητικού με απώτερο σκοπό την επαγγελματική τους ανέλιξη στο μέλλον παρά στοχεύουν στο να αξιοποιήσουν τον χρόνο τους όσο το δυνατόν καλύτερα, απλώς μαθαίνοντας (Formoza, 2012).

Τα τελευταία χρόνια λαμβάνει χώρα μία προσπάθεια να προωθηθεί η δια βίου μάθηση καθώς, μεταξύ άλλων δράσεων, με ανοικτή πρόσκληση της Γενικής Γραμματείας Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας οι Δήμοι των Περιφερειών της Ελλάδας προχωρούν σε συνεργασία με το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης (Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) και την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (Κ.Ε.Δ.Ε.) στην σύσταση Κέντρων Δια Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ.) με σκοπό την υλοποίηση και εφαρμογή προγραμμάτων γενικής εκπαίδευσης για ενήλικους και ηλικιωμένους, με σκοπό την επιμόρφωση (Ν. 3879/2010 ΦΕΚ 163/21-9-2010 τ.Α). Παράλληλα τα Κ.Α.Π.Η. συνεχίζουν την λειτουργία τους (περίπου 260 σε όλη την Ελλάδα εκ των οποίων 41 στην Περιφέρεια Κρήτης). Ο θεσμός του Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας είναι κατεξοχήν θεσμός δια βίου μάθησης που παρέχει μη τυπική εκπαίδευση στα μέλη του και

συνεχίζει μια λαμπρή πορεία σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες με παραδείγματα στην Γαλλία στην Ιταλία αλλά και εκτός Ευρώπης (Εξαδακτύλου, 2010). Στην Ελλάδα δημιουργήθηκε το πρώτο Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας στην Θεσσαλονίκη ως πιλοτικό πρόγραμμα σε συνεργασία με άλλους 6 Δήμους της Δυτικής Θεσσαλονίκης με μαθήματα χρήση Η/Υ και διαδικτύου, χρήση κινητών, κοινωνικές σχέσεις και σχέσεις ηλικιωμένων με τα εγγόνι. Το πρώτο τρίμηνο του 2020 θα ξεκινήσει την λειτουργία του το Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας και στην Αθήνα προσφέροντας εντελώς δωρεάν για τα άτομα 65+ μαθήματα, σεμινάρια και συμμετοχή σε εκδηλώσεις.

Σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης δεν λειτουργεί ακόμη Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας παρά την σχετική ανάγκη και εκφραζόμενη επιθυμία των ηλικιωμένων για συνέχιση της εκπαίδευσης τους σε ένα κατάλληλο φορέα. Σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν το έτος 2008 στο ΚΑΠΗ του Δήμου Κρουσώνα αλλά και στον Δήμο Μαλεβυζίου το έτος 2018 σχετικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ηλικιωμένων διαπιστώθηκε κατά σειρά προτεραιότητας η θετική τους στάση στην συνέχιση της εκπαίδευσης τους σε Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας αλλά και σε άλλους φορείς εκπαίδευσης όπως τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. Ιδιαίτερη προτίμηση έδειξαν με βάση τα ποσοστά των ερευνών σε θέματα Υγείας, Χρήσης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και διαδικτύου, (Παναγιωτάκης, 2005· Παναγιωτάκης, 2008).

2. Μέθοδος της έρευνας

2.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσει τις αντιλήψεις των Ηλικιωμένων στις δομές (Κ.Α.Π.Η. και Κ.Η.Φ.Η.) των Δήμων της Περιφέρειας Κρήτης σχετικά με τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Παράλληλα καταγράφηκαν οι απόψεις των Ηλικιωμένων απέναντι στην επιμόρφωση και εκπαίδευσή τους αλλά και οι προτιμήσεις τους, σχετικά με την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων ώστε να καταστεί δυνατή η διατήρηση της ενεργούς συμμετοχής τους στο καθημερινό κοινωνικό γίνεσθαι. Απώτερος σκοπός ήταν να διερευνηθούν οι προοπτικές δημιουργίας και λειτουργίας Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας στην Περιφέρεια Κρήτης που θα μπορούσε να θέσει τις βάσεις και να αποτελέσει πυλώνα για να δημιουργηθούν και άλλα τέτοια δίκτυα στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Η διερεύνηση των στόχων έγινε με ποσοτική έρευνα με χρήση ερωτηματολογίου. Συγκεκριμένα τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν:

1. Εάν οι Ηλικιωμένοι χρειάζονται εκπαίδευση και επιμόρφωση και εάν ναι, σε ποιους επιστημονικούς τομείς, και σε ποιες ομάδες ενδιαφερόντων θα συμμετέχουν για την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων;
2. Για ποιο λόγο θεωρούν απαραίτητη την εκπαίδευσή τους;
3. Που θέλουν να συνεχίσουν την εκπαίδευση και επιμόρφωσή τους;

4. Ποια προτίμηση εκπαιδευτικής μεθόδου επιθυμούν οι ηλικιωμένοι;
5. Είναι χρήσιμη η δημιουργία Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας στην Περιφέρεια Κρήτης;

2.2 Ποσοτική έρευνα

Στην περιφέρεια Κρήτης, ο συνολικός αριθμός των ενεργών ηλικιωμένων μελών των ΚΑΠΗ και ΚΗΦΗ των Δήμων, είναι περίπου 40.000 ηλικιωμένοι. Σύμφωνα με τους Krejcie&Morgan, (1970) για την μελέτη ενός τέτοιου πληθυσμιακού απαιτείται μέγεθος δείγματος 378 ατόμων. Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία με κατανομή συμμετεχόντων ανάλογη με το πληθυσμιακό μέγεθος κάθε δήμου. Συνολικά εξασφαλίστηκαν 400 συμπληρωμένα, αξιόπιστα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν για την ποσοτική ανάλυση, 200 από άνδρες και 200 από γυναίκες. Η χρήση έντυπου ερωτηματολογίου επιλέχθηκε ως η πιο κατάλληλη με βάση τα χαρακτηριστικά της υπό μελέτης πληθυσμιακής ομάδας, καθώς οι συμμετέχοντες δεν ήταν εξοικειωμένοι στην χρήση Ηλεκτρονικού Υπολογιστή ενώ αντιμετώπιζαν και δυσκολίες σε ανάγνωση και γραφή.

Η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, στηρίχθηκε στο ερωτηματολόγιο του Πανεπιστημίου της Λιουμπλιάνας στη Σλοβενία που σχεδιάστηκε τον Απρίλιο του 2013 από ερευνητές 31 Ευρωπαϊκών χωρών (Choenetal., 2008). Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε στα ελληνικά και η μετάφραση επαληθεύτηκε με την μέθοδο της ανάστροφης μετάφρασης (backtranslation), (Ιωσηφίδης, 2008· Λουκάς, 2014). Η τελική μορφή εκτυπώθηκε μαζί με τις αντίστοιχες οδηγίες συμπλήρωσης. Περιελάμβανε ένα εισαγωγικό σημείωμα με τον τίτλο της έρευνας, το όνομα και την ιδιότητα του ερευνητή, τον στόχο και την σημασία της εθελοντικής συμμετοχής των ηλικιωμένων για την επιτυχή έκβασή της. Παράλληλα έδινε διαβεβαιώσεις εμπιστευτικότητας, ανωνυμίας και μη ανιχνευσιμότητας στους συμμετέχοντες. Λίγο πριν την διεξαγωγή της έρευνας σε κάθε δομή δημοσιοποιήθηκε μία ανακοίνωση στον τοπικό τύπο και στις κοινωνικές δομές των ΚΑΠΗ και ΚΗΦΗ των Δήμων της Περιφέρειας Κρήτης προς ενημέρωση των δημοτών.

Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε ερωτήσεις σε θεματικές ενότητες: α) δημογραφικά στοιχεία, β) αν χρειάζονται εκπαίδευση ή επιμόρφωση και αντίστοιχοι επιστημονικοί τομείς, γ) δυνατότητα και εμπόδια στην εκπαίδευση, δ) περιβάλλον και τρόπος εκπαίδευσης και ε) γνώσεις σχετικές με το Πανεπιστήμιο Τρίτης ηλικίας.

Οι απαντήσεις κάθε ερωτηματολογίου ψηφιοποιήθηκαν σε μία συνολική μήτρα δεδομένων με την χρήση του προγράμματος MicrosoftExcel 2016. Η συνολική μήτρα περιείχε κάθε ερωτηματολόγιο με αύξοντα αριθμό, και κωδικοποιημένες τις απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις. Η κωδικοποίηση των απαντήσεων έγινε με μορφή συμβατή με το πρόγραμμα SPSSv.23, το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην συνέχεια για να γίνουν οι απαραίτητες στατιστικές αναλύσεις. Αρχικά ελέγχθηκε η εσωτερική συνοχή των απαντήσεων με τον συντελεστή Cronbah’sa (Cronbah, 1951). Μετά την ολοκλήρωση της περιγραφικής στατιστικής, ακολούθησε στατιστική ανάλυση των δεδομένων με σκοπό να προσδιοριστούν ενδεχόμενες στατιστικά σημαντικές διαφορές στην κατανομή των απαντήσεων μεταξύ των

δύο φύλων. Λόγω της φύσης των δεδομένων και του ποιοτικού χαρακτήρα των ερωτήσεων και απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο επιλέχθηκε η μη παραμετρική ποιοτική ανάλυση χ^2 , για τον προσδιορισμό στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ των κατανομών των απαντήσεων των δύο φύλων.

3. Αποτελέσματα – Συζήτηση της έρευνας

3.1. Ποσοτική ανάλυση

Το αποτέλεσμα του ελέγχου εσωτερικής συνοχής των απαντήσεων με την χρήση του συντελεστή Cronbach's alpha, έδειξε τιμή συντελεστή $\alpha = 0.65$, τιμή που χαρακτηρίζεται ως αποδεκτή (Kline, 2005).

Ενότητα 1^η – Υπόβαθρο συμμετεχόντων

Συνολικά απάντησαν στο ερωτηματολόγιο 400 συμμετέχοντες, 200 άνδρες και 200 γυναίκες. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων άνηκαν στην ηλικιακή κλάση 71-80 έτη και ήταν απόφοιτοι δημοτικού. Αναλυτικά στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα ποσοστά ανά κατηγορία.

Πίνακας 1. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων στην έρευνα.

Ενότητα 1 ^η	Απαντήσεις	Ποσοστό
Α1. Φύλο	Άντρες	50,00%
	Γυναίκες	50,00%
Α2 Ηλικία	50-60	14,25%
	61-70	27,00%
	71-80	33,75%
	81-90	21,00%
	91+	4,00%
Α3. ΑνώτεροΜορφωτικό επίπεδο	Αναλφάβητος	1,76%
	Ανάγνωση-Γραφή	7,04%
	Δημοτικό	42,21%
	Γυμνάσιο	10,30%
	Λύκειο	11,06%
Ανώτερη/τατη	27,64%	

Με βάση τα ποσοστά των ηλικιακών κλάσεων παρατηρείται μία καλή κατανομή ηλικιών σε όλες τις κλάσεις με εξαίρεση την ηλικία άνω των 90 ετών που το ποσοστό είναι χαμηλό. Το ποσοστό των συμμετεχόντων που δεν έχουν βγάλει υποχρεωτική εκπαίδευση οριακά ξεπερνάει το 50% ενώ το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έρχεται δεύτερο με 27,67%.

Ενότητα 2^η – Ικανοποίηση από τις γνώσεις

Αν και το ποσοστό των συμμετεχόντων που δηλώνει ικανοποιημένο από τις γνώσεις πλησιάζει το 50%, στην συντριπτική πλειονότητά τους (95,5%) οι ηλικιωμένοι δηλώνουν πως χρειάζεται να μάθουν καινούργια πράγματα (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Ποσοστά απαντήσεων στις ερωτήσεις της Ενότητας 2.

Ενότητα 2 ^η	Απαντήσεις	Ποσοστό
B1 Είστε ικανοποιημένοι με τις γνώσεις που έχετε γύρω από διάφορα ζητήματα;	ΝΑΙ	48,87%
	ΌΧΙ	51,13%
B2 Χρειάζεστε να μάθετε νέα πράγματα;	ΝΑΙ	95,50%
	ΌΧΙ	4,50%
B3 Υπάρχει κάποιος τομέας που πιθανόν ενδιαφέρεστε να μάθετε περισσότερα;	ΝΑΙ	98,25%
	ΌΧΙ	1,75%
B4 Εάν ναι, σε ποιους τομείς από τους παρακάτω;	Υγεία	65,00%
	Περιβάλλον και Οικολογία	36,50%
	Φυτική παραγωγή	24,75%
	Ζωική παραγωγή	12,50%
	Θεολογία	25,50%
	Πληροφορική και νέες τεχνολογίες	33,50%
	Ιστορία	39,00%
	Κοινωνιολογία	21,00%
	Ψυχολογία	39,00%
	Γεωλογία	7,00%
	Ζωγραφική	14,00%
	Θέατρο	20,75%
	Οικονομικά	0,75%
	Αρχαιολογία	1,50%
	Μαθηματικά	1,25%
	Ξένες γλώσσες	2,00%
	Τραγούδι	0,75%
	Χορός	2,25%
	Μουσική	1,75%
	Τουριστικά	1,00%
Γλυπτική	0,50%	
Ξένες γλώσσες	2,00%	
Γεωγραφία	0,50%	
Επιστήμη της αγωγής	0,50%	
Διαίτολογία	1,00%	
Δημοσιογραφία	5,00%	
Ηλεκτρονική	0,75%	

Χημεία	1,00%
Φυσική	2,00%
Γυμναστική	1,00%
Φιλοσοφία	0,75%

Οι πιθανοί τομείς που επιθυμούν να εκπαιδευτούν οι συμμετέχοντες είναι πολυάριθμοι καθώς από τους 12 πρώτους που υπήρχαν στο ερωτηματολόγιο αυτοί πρότειναν και άλλους 13. Καθώς οι συμμετέχοντες μπορούσαν να επιλέξουν πάνω από μία απαντήσεις, τα ποσοστά ουσιαστικά εκφράζουν την δημοφιλία του κάθε τομέα στο σύνολο των συμμετεχόντων. Ο τομέας της υγείας παρουσίασε το υψηλότερο ποσοστό με 65% ακολουθούμενος από την Ιστορία και Ψυχολογία με ποσοστό 39% και με το Περιβάλλον και Οικολογία με ποσοστό 36,5%. Συνολικά το ποσοστό των 14 τομέων που πρότειναν οι ίδιοι οι συμμετέχοντες ήταν 26,25% με τον πιο δημοφιλή τομέα να είναι η Δημοσιογραφία με ποσοστό 5%. Ο τομέας της υγείας είναι αναμενόμενο να απασχολεί τους ηλικιωμένους καθώς θεωρούν ότι με την εκπαίδευσή τους σε αυτό το αντικείμενο θα μπορούν να βοηθούν τους ίδιους και τους οικείους τους (Formoza, 2012). Οι άλλες δραστηριότητες σχετίζονται με την προτίμηση να ασχολούνται με δραστηριότητες που αγαπούν και δεν είχαν χρόνο να ασκήσουν όσο ήταν νεότεροι (Γεωργιάδη, Σαμόλη&Φριλίγκου, 2010).

Ενότητα 3^η – Δυνατότητες εκπαίδευσης

Η πλειονότητα των ηλικιωμένων δήλωσε ότι σήμερα έχει την ευκαιρία να ικανοποιήσει ως ένα βαθμό τις μαθησιακές τους ανάγκες σε ποσοστό 80,30% (Πίνακας 3).

Πίνακας 3. Ποσοστά απαντήσεων στις ερωτήσεις της Ενότητας 3.

Ενότητα 3 ^η	Απαντήσεις	Ποσοστό
Γ1 Έχετε την δυνατότητα σήμερα να ικανοποιήσετε τις μαθησιακές ανάγκες;	ΝΑΙ	80,30%
	ΌΧΙ	19,70%
Γ2 Εφόσον έχετε την δυνατότητα, σε ποιες ομάδες απόκτησης δεξιοτήτων θα συμμετείχατε;	Ομάδα Μαγειρικής – Ζαχαροπλαστικής	30,50%
	Ομάδα δημοσιογραφίας	14,50%
	Ομάδα Γυμναστικής	37,00%
	Ομάδα επιτραπέζιων παιχνιδιών	21,50%
	Ομάδα εικαστικών	20,00%
	Ομάδα ποίησης-μαντινάδας	22,00%
	Ομάδα χορωδίας	29,00%
	Ομάδα χορού	31,25%
	Ομάδα περιήγησης – εκδρομών	48,25%
	Ομάδα προστασίας του περιβάλλοντος	24,00%
	Ομάδα χρήσης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και διαδικτύου	20,50%
Πολιτιστικά	0,25%	

	Ψυχολογία	0,50%
	Υγεία	1,00%
	Θέατρο	7,25%
	Αρχαιολογία	0,25%
	Ξένεςγλώσσες	1,00%
	Ζωγραφική	1,50%
	κινησιοθεραπεία	0,50%
	Αλληλοβοήθειας	0,50%
	Μουσική	1,75%
	Ιστορία	1,00%
	Μελισσοκομία	1,00%
	Ηλεκτρονικά	1,25%
	Προβλήματα Υγείας	14,10%
Γ3	Απουσία Φορέα	61,54%
Εάν όχι τι είναι αυτό που σας εμποδίζει;	Αδυναμία μετακίνησης	1,28%
	Οικονομικά προβλήματα	1,28%
	Έλλειψη Διαδικτύου	8,97%

Τα δεδομένα της ερώτησης Γ2 προέρχονται από τους 318 συμμετέχοντες (80,03%) που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση Γ1. Όπως και στην ερώτηση Β4 οι συμμετέχοντες μπορούσαν να έχουν πάνω από μία απαντήσεις στην ερώτηση Γ2. Κατά συνέπεια και εδώ παρουσιάζονται ποσοστά δημοφιλίας. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων η πιο δημοφιλής ομάδα απόκτησης δεξιοτήτων ήταν η ομάδα Περιήγησης-εκδρομών με ποσοστό 48,25%, ακολουθούμενη από την ομάδα Γυμναστικής με ποσοστό 37%, την ομάδα Χορού με ποσοστό 31,25% και ακολουθεί η ομάδα Μαγειρικής – Ζαχαροπλαστικής με ποσοστό 30,50%. Στο διάγραμμα 2 παρουσιάζεται η δημοφιλία κάθε ομάδας δεξιοτήτων από τις 11 που εμπεριέχονταν στο ερωτηματολόγιο. Επιπροσθέτως, οι συμμετέχοντες πρότειναν και 13 νέες ομάδες το συνολικό ποσοστό των οποίων ήταν 17,75%. Αντίστοιχα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης ενότητας και εδώ οι ηλικιωμένοι ανέδειξαν την μεγάλη σημασία που αποδίδουν στα θέματα Υγείας και Ψυχολογίας, στα οποία δίνουν μεγάλη βαρύτητα με σκοπό την διατήρηση της υγείας τους.

Οι 78 συμμετέχοντες (ποσοστό 19,70%) που απάντησαν ΟΧΙ στην ερώτηση Γ1 ανέλυσαν τους λόγους που τους εμποδίζουν να μορφωθούν στην ερώτηση Γ3. Οι απαντήσεις τους ήταν ποιοτικές αλλά ενοποιήθηκαν σε 5 βασικές κατηγορίες (Πίνακας 3), με κάποιους συμμετέχοντες να αναφέρουν περισσότερους από ένα λόγους. Η απουσία φορέα αποτελεί την κυριότερη αιτία που θεωρούν ότι εμποδίζει την απόκτηση δεξιοτήτων σε ποσοστό 61,54%. Η δεύτερη σημαντικότερη αιτία ήταν τα προβλήματα υγείας με ποσοστό 14,10% ακολουθούμενη από την έλλειψη πρόσβασης στο διαδίκτυο με ποσοστό 9,97%. . Οι ηλικιωμένοι δείχνουν αυξημένη την αίσθηση για δια βίου μάθηση αφού όπως αναφέρουν και οι ίδιοι «ο άνθρωπος πρέπει συνεχώς να επιμορφώνεται, να πιστεύει και να επενδύει στην

γνώση» και όπως σε παλαιότερη μελέτη, (Παναγιωτάκης 2018), η απουσία επίσημου φορέα αποτελεί την βασική αιτία που εμποδίζει την εκπαίδευσή τους.

Ενότητα 4^η – Τρόποι εκπαίδευσης

Σε αυτή την ομάδα ερωτήσεων σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων έδωσαν πάνω από μία απαντήσεις. Συνεπώς στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων προστέθηκε και μία επιπλέον επιλογή που περιλαμβάνει δύο πιθανές απαντήσεις (Πίνακας 4).

Πίνακας 4. Ποσοστά απαντήσεων στις ερωτήσεις της Ενότητας 4.

Ενότητα 4 ^η	Απαντήσεις	Ποσοστό
Δ1 Πώς θα θέλατε να εκπαιδευέστε;	Σεσυμμετοχικέςομάδες	78,34%
	Κατ’ ιδίαν	14,61%
	Και με τους δύο τρόπους	6,55%
	Μεάλλοτρόπο	0,00%
	Δεν επιθυμώ να εκπαιδευτώ	0,50%
Δ2 Εφόσον επιθυμείτε, με ποιο τρόπο θα επιλέγατε να μάθετε νέα πράγματα;	Εξ’ αποστάσεως με αλληλογραφία ή το διαδίκτυο	8,79%
	Από κοντά με καθηγητή σε αίθουσα	84,42%
	Και με τους δύο τρόπους	5,03%
	Δεν επιθυμώ να εκπαιδευτώ	1,76%
Δ3 Πού θα θέλατε να συνεχίσετε τις σπουδές σας;	Σε πανεπιστήμιο ή πανεπιστήμιο τρίτης ηλικίας	78,34%
	Σε κέντρο δια βίου μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ.)	14,61%
	Και με τους δύο τρόπους	6,55%
	Δεν επιθυμώ να συνεχίσω	0,50%

Οι συμμετοχικές ομάδες με καθηγητή σε αίθουσα ήταν ο πιο δημοφιλής τρόπος εκπαίδευσης με ποσοστό 78,34% και 84,42% αντίστοιχα. Κατ’ ιδίαν προτιμά το 14,61%, ενώ την εκπαίδευση εξ αποστάσεως επιλέγει το 8,79%. Πολύ μικρά ποσοστά παρουσίαση η επιθυμία να μην λάβουν καμία εκπαίδευση. Οι ηλικιωμένοι επιλέγουν την ομαδική εκπαίδευση με φυσική παρουσία σε τάξεις, τον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης σε τάξη. Ο τρόπος αυτός τους είναι οικείος καθώς πολύ λίγοι έχουν εξοικείωση με την χρήση ψηφιακών τεχνολογιών και Η/Υ ικανότητες που είναι απαραίτητες για την εξ’ αποστάσεως εκπαίδευση στις μέρες μας (Τσαγκάρης, 2010). Τέλος το 78,34% επιθυμεί την συνέχεια των σπουδών του σε Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας, ποσοστό που γίνεται ακόμα υψηλότερο αν συνυπολογιστούν και το ποσοστό 6,55% που δεν επιλέγει μεταξύ πανεπιστημίου ή Κ.Δ.Β.Μ., αποτελέσματα παρόμοια με προηγούμενη μελέτη όπου και εκεί το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας εμφάνισε υψηλά ποσοστά δημοφιλίας (Παναγιωτάκης 2018)

Ενότητα 5η – Ερωτήσεις σχετικά με το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας

Όπως και στην ενότητα 4, έτσι και στην ενότητα 5 σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων έδωσαν πάνω από μία απαντήσεις. Συνεπώς στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων προστέθηκε και μία επιπλέον επιλογή που περιλαμβάνει δύο πιθανές απαντήσεις (Πίνακας 5).

Πίνακας 5. Ποσοστά απαντήσεων στις ερωτήσεις της Ενότητας 5.

Ενότητα 5 ^η	Απαντήσεις	Ποσοστό
E1 Έχετε ακούσει ή γνωρίζετε κάτι για το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας;	Από Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή το διαδίκτυο	31,74%
	Από δομές Κ.Α.Π.Η. Κ.Η.Φ.Η.	16,88%
	Και με τους δύο τρόπους	5,04%
	Δεν έχω ακούσει ποτέ κάτι	46,35%
E2 Θα επιθυμούσατε την ίδρυση πανεπιστημίου τρίτης ηλικίας στην Κρήτη;	ΝΑΙ	97,49%
	ΌΧΙ	2,51%
E3 Εφόσον υπήρχε Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας στην Κρήτη πώς θα επιλέγατε να εκπαιδευτείτε;	Εξ' αποστάσεως – δια αλληλογραφίας	6,02%
	Κατ' ιδίαν από καθηγητή σε αίθουσα	88,72%
	Και με τους δύο τρόπους	3,51%
	Δεν επιθυμώ να εκπαιδευτώ	1,75%
E4 Ποιος είναι ο λόγος που θεωρείτε απαραίτητη την εκπαίδευσή σας;	Η λήψη πτυχίου και επαγγελματική αναγνώριση	9,77%
	Η προσωπική σας ικανοποίηση και ενδιαφέρον για γνώση	79,20%
	Και για τους δύο λόγους	7,27%
	Δεντηνθεωρώ απαραίτητη	3,76%

Περίπου οι μισοί από τους συμμετέχοντες δεν έχουν κάποια πληροφόρηση σχετικά με το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας (ποσοστό 46,35%), ενώ η πλειονότητα αυτών που έχει κάποια ενημέρωση αυτή προέρχεται από τα Μ.Μ.Ε. και το διαδίκτυο (ποσοστό 36,78%). Η συντριπτική πλειονότητα των ηλικιωμένων επιθυμεί την ίδρυση Πανεπιστημίου Τρίτης Ηλικίας (ποσοστό 97,49%) στην Κρήτη και εφόσον αυτό υπήρχε θα επιθυμούσαν να εκπαιδευτούν κατ' ιδίαν από καθηγητή σε αίθουσα σε ποσοστό 88,72%. Τέλος μικρό ποσοστό επιθυμεί την απόκτηση πτυχίου με σκοπό την επαγγελματική αναγνώριση (ποσοστό 9,77%) ενώ η πλειονότητα επιθυμεί να σπουδάσει με σκοπό την προσωπική ικανοποίηση και ενδιαφέρον για γνώση (79,20%). Και σε αυτή την περίπτωση οι προτιμήσεις των ηλικιωμένων είναι παρόμοιες με την μελέτη του Παναγιωτάκη (2018) όπου η λήψη πτυχίου με επαγγελματική αναγνώριση δεν καταγράφηκε ως η πρώτη προτεραιότητα και παρόλο το άγχος που θα μπορούσε να τους αποθαρρύνει από την συμμετοχή τους στην εκπαίδευση η προσωπική ικανοποίηση μέσα από την απόκτηση γνώσεων είναι ιδιαίτερος σημαντική.

3.2 Σύγκριση Ανδρών – Γυναικών

Η σύγκριση των κατανομών των απαντήσεων στα ερωτηματολόγια μεταξύ ανδρών και γυναικών έγινε με την δοκιμή X^2 . Τα 200 άτομα σε κάθε φύλο θεωρούνται ως επαρκής αριθμός για την διεξαγωγή της ανάλυσης, το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία και τηρήθηκε ανεξαρτησία στις παρατηρήσεις. Η ανάλυση X^2 έγινε στις ερωτήσεις B1, B2, B3, Γ1, Δ1, Δ2, Δ3, Ε1, Ε2, Ε3, Ε4.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δοκιμής X^2 βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < 0.01$) και στις τρεις ερωτήσεις της ενότητας Β (Πίνακας 6). Οι άνδρες εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά ικανοποίησης σχετικά με τις γνώσεις τους αλλά και ενδιαφέρον να μάθουν νέα πράγματα. Οι γυναίκες αντίθετα έχουν περισσότερα ενδιαφέροντα όπως φαίνεται από τα υψηλότερα ποσοστά δημοφιλίας των τομέων εκπαίδευσης της ερώτησης Β4.

Πίνακας 6. Συγκριτικά ποσοστά απαντήσεων στις ερωτήσεις της Ενότητας 2 μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ενότητα 2η	Απαντήσεις	Ποσοστό Άνδρες	Ποσοστό Γυναίκες	Τιμή Στατιστικού	Βαθμοί Ελευθερίας	P value
B1 Είστε ικανοποιημένοι με τις γνώσεις που έχετε από διάφορα ζητήματα;	ΝΑΙ	58,50%	39,20%	16,689	2	p < 0,01
	ΌΧΙ	41,50%	60,80%			
B2 Χρειάζεστε να μάθετε νέα πράγματα;	ΝΑΙ	98,00%	93,00%	5,923	1	p < 0,01
	ΌΧΙ	2,00%	7,00%			
B3 Υπάρχει κάποιος τομέας που πιθανόν ενδιαφέρεστε να μάθετε περισσότερα;	ΝΑΙ	100,00%	96,50%	7,161	1	p < 0,01
	ΌΧΙ	0,00%	3,50%			
B4 Εάν ναι, σε ποιους τομείς από τους παρακάτω;	Υγεία	55,28%	76,53%			
	Περιβάλλον και Οικολογία	29,15%	44,90%			
	Φυτική παραγωγή	27,14%	22,96%			
	Ζωική παραγωγή	7,04%	18,37%			
	Θεολογία	21,11%	30,61%			
	Πληροφορική και νέες τεχνολογίες	32,16%	35,71%			

Ιστορία	35,18%	43,88%
Κοινωνιολογία	15,08%	27,55%
Ψυχολογία	30,15%	48,98%
Γεωλογία	8,04%	6,12%
Ζωγραφική	9,55%	18,88%
Θέατρο	16,08%	26,02%
Οικονομικά	1,51%	0,00%
Αρχαιολογία	2,01%	1,02%
Μαθηματικά	1,51%	1,02%
Ξένεςγλώσσες	1,01%	3,06%
Τραγούδι	0,00%	1,53%
Χορός	0,00%	4,59%
Μουσική	0,00%	3,57%
Τουριστικά	0,00%	2,04%
Γλυπτική	0,00%	1,02%
Ξένεςγλώσσες	1,01%	3,06%
Γεωγραφία	0,00%	1,02%
Επιστήμητης αγωγής	0,00%	1,02%
Διαιτολογία	2,01%	0,00%
Δημοσιογραφία	10,05%	0,00%
Ηλεκτρονική	1,51%	0,00%
Χημεία	2,01%	0,00%
Φυσική	4,02%	0,00%
Γυμναστική	2,01%	0,00%
Φιλοσοφία	1,51%	0,00%

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δοκιμής χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην δυνατότητα ικανοποίησης των μαθησιακών αναγκών μεταξύ ανδρών και γυναικών (Πίνακας 7). Αντιθέτως, τόσο η δημοφιλία των πιθανών ομάδων εκπαίδευσης όσο και οι λόγοι που εμποδίζουν την εκπαίδευση φαίνεται να διαφέρουν μεταξύ των δύο φύλων .

Πίνακας 7. Συγκριτικά ποσοστά απαντήσεων και στις ερωτήσεις της Ενότητας 3 για κάθε φύλο.

Ενότητα 3η	Απαντήσεις	Ποσοστό Άνδρ ες	Ποσοστό Γυναικ ες	Τιμή Στατιστικ ού	Βαθμοί Ελευθερί ας	p value
Γ1 Έχετε την δυνατότητα σήμερα να ικανοποιήσετ ε τις μαθησιακές ανάγκες;	NAI	80,61%	80,00%	0,041	1	Not significa nt
	OXI	19,39%	20,00%			

Γ2	Ομάδα Μαγειρικής – Ζαχαροπλαστικής	21,12%	65,19%
	Εφόσον έχετε την δυνατότητα, σε ποιες ομάδες απόκτησης δεξιοτήτων θα συμμετείχατε ;	Ομάδα δημοσιογραφίας	30,43%
	Ομάδα Γυμναστικής	29,19%	74,81%
	Ομάδα επιτραπέζιων παιχνιδιών	24,22%	34,81%
	Ομάδα εικαστικών	13,04%	43,70%
	Ομάδα ποίησης- μαντινάδας	31,68%	27,41%
	Ομάδα χορωδίας	22,36%	59,26%
	Ομάδα χορού	20,50%	68,15%
	Ομάδα περιήγησης – εκδρομών	58,39%	73,33%
	Ομάδα προστασίας του περιβάλλοντος	22,98%	43,70%
	Ομάδα χρήσης Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και διαδικτύου	25,47%	30,37%
	Πολιτιστικά	0,00%	0,74%
	Ψυχολογία	0,00%	1,48%
	Υγεία	0,00%	2,96%
	Θέατρο	9,94%	9,63%
	Αρχαιολογία	0,00%	0,74%
	Ξένεςγλώσσες	0,00%	2,96%
	Ζωγραφική	0,00%	4,44%
	Κινησιοθεραπεία	0,00%	1,48%
	Αλληλοβοήθειας	0,00%	1,48%
	Μουσική	3,11%	1,48%

	Ιστορία	2,48%	0,00%
	Μελισσοκομία	2,48%	0,00%
	Ηλεκτρονικά	3,11%	0,00%
Γ3 Εάν όχι τι είναι αυτό που σας εμποδίζει;	Προβλήματα Υγείας	15,38%	12,20%
	Απουσία Φορέα	71,79%	48,78%
	Αδυναμία μετακίνησης	0,00%	2,44%
	Οικονομικά προβλήματα	0,00%	2,44%
	Έλλειψη Διαδικτύου	0,00%	17,07%

Σε ότι αφορά τον τρόπο εκπαίδευσης, με βάση τα ποσοστά και τις δοκιμές χ^2 στα δεδομένα της ενότητας 4, υπάρχουν λίγες διαφορές στις προτιμήσεις ανδρών και γυναικών (Πίνακας 8). Πιο συγκεκριμένα η μόνη διαφορά που παρατηρήθηκε ήταν στην κατανομή των ποσοστών επιλογής των τρόπων εκπαίδευσης με τους άνδρες να εμφανίζουν υψηλότερο ποσοστό στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ενώ οι γυναίκες προτιμούν την διδασκαλία σε αίθουσα

Πίνακας 8. Συγκριτικά αποτελέσματα στις ερωτήσεις της ενότητας 4 μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ενότητα 4η	Απαντήσεις	Ποσοστό Άνδρες	Ποσοστό Γυναίκες	Τιμή Στατιστικού	Βαθμοί Ελευθερίας	p value
Δ1 Πώς θα θέλατε να εκπαιδευέστε;	Σε συμμετοχικές ομάδες	77,00%	79,70%	5,828	4	Not significant
	Κατ' ιδίαν	17,50%	11,68%			
	Και με τους δύο τρόπους	5,50%	7,61%			
	Με άλλο τρόπο	0,00%	0,00%			
	Δεν επιθυμώ να εκπαιδευτώ	0,00%	1,02%			
Δ2 Εφόσον επιθυμείτε, με ποιο τρόπο θα επιλέγατε να μάθετε νέα πράγματα;	Εξ' αποστάσεως με αλληλογραφία ή το διαδίκτυο	13,50%	4,04%	21,238	3	p < 0,01
	Από κοντά με καθηγητή σε αίθουσα	79,50%	89,39%			
	Και με τους δύο τρόπους	7,00%	3,03%			
	Δεν επιθυμώ να εκπαιδευτώ	0,00%	3,54%			
Δ3 Πού θα θέλατε να συνεχίσετε τις σπουδές σας;	Σε πανεπιστήμιο ή πανεπιστήμιο τρίτης ηλικίας	77,00%	67,17%	6,844	3	Not significant
	Σε κέντρο δια βίου μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ.)	17,50%	15,15%			
	Και με τους δύο τρόπους	5,50%	10,61%			

Δεν επιθυμώ να συνεχίσω	0,00%	7,07%
-------------------------	-------	-------

Τέλος, με βάση τα αποτελέσματα της δοκιμής χ^2 στα δεδομένα της ενότητας 5, και οι τέσσερις ερωτήσεις παρουσίασαν στατιστικά σημαντικές διαφορές (Πίνακας 9). Οι άνδρες δηλώνουν καλύτερα ενημερωμένοι σχετικά με το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας, ενώ και τα δύο φύλα εμφανίζουν πάρα πολύ υψηλά ποσοστά επιθυμίας ίδρυσης του. Εφόσον ιδρυθεί και τα δύο φύλα προτιμούν την εκπαίδευση σε αίθουσα σε πολύ υψηλό ποσοστό ενώ τέλος οι άνδρες εμφανίζουν υψηλότερο ενδιαφέρον για την επαγγελματική αναγνώριση ενώ ένα αξιοσημείωτο ποσοστό γυναικών δεν θεωρεί απαραίτητη την εκπαίδευση του.

Πίνακας 9. Συγκριτικά αποτελέσματα στις ερωτήσεις της ενότητας 5 μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ενότητα 5η	Απαντήσεις	Ποσοστό Άνδρες	Ποσοστό Γυναίκες	Τιμή Στατιστικού	Βαθμοί Ελευθερίας	P value
E1 Έχετε ακούσει ή γνωρίζετε κάτι για το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας;	Από Μάζικης Ενημέρωσης ή το διαδίκτυο	39,70%	23,74%	12,762	3	p < 0,01
	Από δομές Κ.Α.Π.Η. Κ.Η.Φ.Η.	15,08%	18,69%			
	Και με τους δύο τρόπους	6,03%	4,04%			
	Δεν έχω ακούσει ποτέ κάτι	39,20%	53,54%			
E2 Θα επιθυμούσατε την ίδρυση πανεπιστημίου τρίτης ηλικίας στην Κρήτη;	ΝΑΙ	100,00%	94,97%	10,412	1	p < 0,01
	ΟΧΙ	0,00%	5,03%			
E3 Εφόσον υπήρχε Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας στην Κρήτη πώς θα επιλέγατε να εκπαιδευτείτε;	Εξ' αποστάσεως – δια αλληλογραφίας	8,00%	4,02%	10,889	3	p < 0,05
	Κατ' ιδίαν από καθηγητή σε αίθουσα	89,50%	87,94%			
	Και με τους δύο τρόπους	2,50%	4,52%			
	Δεν επιθυμώ να εκπαιδευτώ	0,00%	3,52%			
E4 Ποιος είναι ο λόγος που θεωρείτε απαραίτητη την εκπαίδευσή σας;	Η λήψη πτυχίου και επαγγελματική αναγνώριση	11,00%	8,54%	18,463	3	p < 0,01
	Η προσωπική σας ικανοποίηση και ενδιαφέρον για γνώση	79,50%	78,89%			
	Και για τους	9,50%	5,03%			

	δύο λόγους		
	Δεντηνθεωρώ απαραίτητη	0,00%	7,54%

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της σύγκρισης των δύο φύλων φαίνεται ότι άνδρες και γυναίκες έχουν ένα διαφορετικό προφίλ υποψήφιου μαθητή που όμως χαρακτηρίζονται από αντίστοιχα υψηλή επιθυμία για μάθηση. Οι άνδρες έχουν υψηλότερη ικανοποίηση από τις γνώσεις τους, έχουν υψηλότερη αυτοπεποίθηση σε ότι αφορά την εκπαίδευσή τους και επιθυμούν σε υψηλότερο ποσοστό την επαγγελματική αναγνώριση. Οι προτιμήσεις σε τομείς εκπαίδευσης είναι αρκετά διαφορετικοί ανάμεσα στα δύο φύλα, γεγονός που έχει αναφερθεί και σε άλλες μελέτες (Rogers, 1999). Κοινός παρονομαστής όμως είναι ότι την εκπαίδευσή τους πρέπει να αναλάβει επίσημος φορέας με το Πανεπιστήμιο Τρίτης Ηλικίας να έρχεται πρώτο στις επιλογές τους.

4. Συμπεράσματα

Τα ευρήματα της μελέτης αναδεικνύουν την επιθυμία των ηλικιωμένων της περιφέρειας Κρήτης να μορφωθούν και να αποκτήσουν δεξιότητες. Παρότι καταγράφονται υψηλά ποσοστά αναλφαβητισμού, η επιθυμία τους για γνώση δείχνει ότι η ίδρυση ενός προγράμματος εκπαίδευσης τρίτης ηλικίας στην Κρήτη έχει υψηλές πιθανότητες επιτυχίας. Οι ανάγκες που καταγράφηκαν μπορούν να αποτελέσουν μία βάση για την κατάρτιση ενός προγράμματος σπουδών καθώς το μέγεθος του δείγματος της μελέτης ήταν αρκετά μεγάλο σε σχέση με τον αντίστοιχο πληθυσμό στην περιφέρεια Κρήτης άρα καταγράφηκαν οι πραγματικές ανάγκες των συμμετεχόντων (Jarvis 2004). Οι πολυάριθμες και διαφορετικές επιθυμίες που καταγράφηκαν δείχνουν ότι μόνο ένας μεγάλος φορέας όπως ένα πανεπιστημιακό ίδρυμα θα είχε τα μέσα και την δυνατότητα να τα υλοποιήσει, άλλωστε και η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων επιθυμεί την ίδρυση του στην περιφέρεια Κρήτης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες

- Choen, L., Manion, L., & Morrison., K. (2008) Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας (νέα συμπληρωμένη και αναθεωρημένη έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Εξαδακτύλου, Π. (2010) Πανεπιστήμια Τρίτης Ηλικίας. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.agelioforos.gr> (7/3/2010).
- Πιερής, Κ. (2015) Ο τρόπος που μαθαίνουμε: Οι πολλαπλές διαστάσεις της μάθησης στην τυπική και άτυπη εκπαίδευση, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008) Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες, εκδόσεις κριτική, Αθήνα.

- Jarvis, P. (2003) Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, θεωρία και πράξη, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Λαζαρίδου, Τ. (2010). Η εκπαίδευση στην Τρίτη Ηλικία. Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Λουκάς, Π. (2013) Δημιουργία και αξιοποίηση διαδικτυακών ερωτηματολογίων στην εκπαιδευτική πράξη. Λευκωσία: Τμήμα Επιστημών της Αγωγής – Πανεπιστήμιο FREDERICK – Κύπρου.
- Παναγιωτάκης, Γ.(2005) Ο Θεσμός των ΚΑΠΗ- Τάσεις και προοπτικές στο : Πρακτικά Εισηγήσεων Πανελλήνιας Δημερίδας – Σύγχρονες Ανάγκες Κοινωνικής Φροντίδας – Δομές και προγράμματα, έκδοση: ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑ Κρήτης –ΣΚΛΕ, Ηράκλειο.
- Παναγιωτάκης, Γ. (2008) Εκπαιδευτικές ανάγκες στην Τρίτη Ηλικία, Ηράκλειο: Εκδόσεις Αλατσάκη.
- Παναγιωτάκης, Γ. (2018) Οι εκπαιδευτικές ανάγκες της Τρίτης Ηλικίας στον Δήμο Μαλεβυζίου: Τάσεις και Προοπτικές, έκδοση-δημοσίευση: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα.
- Πουλοπούλου, Η. (1999) Έλληνες Ηλικιωμένοι Πολίτες – παρελθόν, παρόν και μέλλον, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων τρίτης ηλικίας: Τελική έκθεση αξιολόγησης. (2012). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://docplayer.gr/130400-Programma-ekpaideysis-atomon-tritis-ilikias-teliki-ekthesi-axiologisis.html>
- Ρίζου, Ε. (2008) Έρευνα εργατικού δυναμικού, Αθήνα: Γενική γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.
- Τσαγκάρης, Α. (2010). Η εκπαίδευση ατόμων τρίτης ηλικίας στην χρήση νέων τεχνολογιών. Κίνητρα και δυσκολίες, Πάτρα: Ε.Α.Π.
- Rogers, A. (1999) Η εκπαίδευση ενηλίκων, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Ξερόγλωσσες

- Boulton – Lewis, G. (2003) Information processing, memory, age and adult learning. In: P. Sutherland (Ed.), Adult learning: A reader, London: Kogan Page.
- Boulton – Lewis, G. (2010) Education and Learning for the elderly: Why, How, What. Educational Gerontology, 36(3), 213-228.
- Cronbach, L. J. (1951) Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334, University of Illinois.
- Formoza, M. (2012) Education and older adults at the University of the third age. Educational Gerontology, 38(1), 1-13.
- Jarvis, P. (2004) Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice, London: Routledge-Falmer, 3rd edition.

- Jarvis, P. (1997) Ethics and Education for Adults in the late modern society, NIACE, London.
- Kline, R.B. (2005) Methodology in the Social Sciences. Principles and Practice of structural equation modeling (2nd.ed) Guilford Press, New York.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D.W. (1970). Determing sample size for research activities. Educational & Psychological Measurement, 30, 607-610.
- Mezirow, J. (1977) Perspective transformation, Studies in Adult Education 9(2), 100-110.
- Rogers, C. (1969) Freedom to learn: studies of the person .Columbus (Ohio):Charles E. Merrill Publishing Co.
- Rogers, J. (1969) Teaching on Equal Terms. London:BBC Publications.